

AKTUÁLNE VÝCHODISKÁ EURÓPSKEJ POLITIKY ÚZEMNÉHO ROZVOJA A ÚZEMNÁ AGENDA EU

Maroš Finka, Lubomír Jamečný

„Územná agenda európskej únie – smerom ku konkurencieschopnejšej a udržateľnej Európe rôznorodých regiónov“ je oficiálne prezentovaný ako akčne orientovaný politický rámec pre budúcu kooperáciu a rozvoj spoločne s Európskou komisiou, ktorého cieľom je prispieť k udržateľnému ekonomickému rastu a tvorbe pracovných miest ako aj sociálnemu a ekologickému rozvoju vo všetkých regiónoch EU podporujúc Lisabonskú a Gothenburgskú stratégiu. Reflexia tohto dokumentu ako pokračovateľa ESDP na všetkých úrovniach riadenia územného rozvoja bude predpokladom zaistenia efektívnosti riadiacich intervencií prostredníctvom fondov EU a národných programov tak v polohe integratívnych ako aj sektorálnych politík.

Problematika cieľavedomého usmerňovania územného rozvoja sa v poslednom období dostala v rámci Európskej únie do centra pozornosti v doteraz nebývanej intenzite, navyše netypickej pre oblasť, v ktorej EU nemá bezprostredné kompetencie. Aktuálny záujem o procesy priestorového rozvoja v rámci Európskej únie súvisí s komplexnosťou a priestorovou dimenziou problémov, ktoré prinášajú procesy globalizácie, európskej integrácie a transformácie európskej spoločnosti na vedomostne orientovanú informačnú spoločnosť. Stále viac a viac sa do popredia dostávajú priestorové synergické efekty sektorálnych politík, v ktorých má Európska únia významné kompetencie (napríklad v oblasti poľnohospodárstva, priemyslu a služieb, obchodu, dopravy, migrácie obyvateľstva, životného prostredia, a pod.) a ktoré rozhodujúcou mierou ovplyvňujú územný, či komplexnejšie priestorový rozvoj.

Ukazuje sa navyše, že aj efektívna intervencií Európskej únie realizovaných prostredníctvom sektorálnych politík priamo súvisí s ich územnou optimalizáciou a koordináciou. Preto sa hľadajú mechanizmy, ako za absencie kompetencií v oblasti územného rozvoja na strane Európskej komisie na báze neformálnych nástrojov zabezpečiť nevyhnutné predpoklady takejto intersektorálnej celoeurópskej optimalizácie a koordinácie. Táto skutočnosť sa premieta aj do súčasných diskusií a oficiálnych dokumentov EU venovaných pries-

torovému rozvoju determinovaných predovšetkým:

- hľadaním nového legislatívneho rámca Európskej únie odrážajúceho potrebu novej kvality vzťahov a inštitucionálneho usporiadania v rámci EU;
- reflexiou aktuálneho vývoja v EU a Lisabonského procesu;
- rozšírením EU, európskou integráciou a procesmi globalizácie;
- regionálnou politikou a politikou voľnej súťaže EU na roky 2007–2013 a po roku 2013 a diskusiami o budúcej organizácii a intenzite dotácií EU zo štrukturálnych fondov, predovšetkým vo väzbe na súvislosti medzi reformovanou poľnohospodárskou politikou EU a priestorovým plánovaním.

Výzvy vyplývajúce z vyššie uvedených procesov sa premietli do uvedomenia si významu cieľavedomého usmerňovania priestorového rozvoja na všetkých úrovniach, od lokálnej, cez regionálnu, národnú až po európsku a tiež do snahy zakotviť problematiku harmonického priestorového rozvoja do návrhu európskeho ústavného dokumentu (European Treaty) a do zavedenia pojmu územná súdržnosť (territorial cohesion) ako výrazu želanej novej kvality európskeho priestorového rozvoja v tomto dokumente.

Nezávisle od neúspešného procesu ratifikácie európskej ústavy, v ktorej návrhu bol tento pojem po prvýkrát oficiálne použitý, zamestnávajú diskusie o územnej súdržnosti a cieľavedomom riadení priestorového rozvoja EU širokú odbornú verejnosť, politikov, vedcov i praktikov. Neformálne stretnutia ministrov zodpovedných za regionálnu politiku a územnú súdržnosť v štátoch EU, ktoré sa uskutočnili v roku 2004 v Rotterdame a v roku 2005 v Luxemburgu upriamili pozornosť na vzťah medzi koncepciou územnej súdržnosti a Lisabonsko-Gothenburgskou stratégiou a definovali politické nasmerovanie európskej diskusie stimulujúc široký interdisciplinárny dialóg naprieč všetkými úrovňami politiky priestorového rozvoja. Odborné vecné východiská pre túto širokú diskusiu vytvorené okrem iného programom ESPON¹⁾ sa premietli aj do dokumentov Stav územia a perspektívy územného rozvoja EU²⁾, 3. a 4. správa Európskej komisie o kohézii³⁾ a Strategické zásady pre kohéziu⁴⁾, ktoré tvorili východiská aj pre oficiálne koncepcné dokumenty.

Odborné diskusie a práce na príprave spoločných východísk koordinovanej politiky priestorového rozvoja na báze konsenzu členských štátov EU boli katalizované iniciatívou Neme-

1) ESPON – European Spatial Planning Observation Network – program na podporu tvorby politík priestorového/územného rozvoja a formovanie európskej vedeckej komunity v tejto oblasti – pozri tiež www.espon.eu.

2) The Territorial State and Perspectives of the European Union, November, 2006, Espoo, Finland.

3) Third Cohesion Report, EC, Brussels 2004

4) The Strategic Guidelines for Cohesion, EP, Brussels 2006.

ka ako predsedajúcej krajiny Európskej únie a premietli sa do dokumentu „Územná agenda Európskej únie – smerom ku konkurencieschopnejšej a udržateľnej Európe rôznorodých regiónov“⁵⁾, prijatého na neformálnom stretnutí ministrov štátov EU venovanom urbánnemu rozvoju a územnej kohézii v Lipsku, 24. a 25. mája 2007. Tento dokument bol ministrami zodpovednými za priestorové plánovanie a rozvoj prezentovaný ako akčne orientovaný politický rámec pre budúcu kooperáciu a rozvoj spoločne s Európskou komisiou, ktorého cieľom je prispieť k udržateľnému ekonomickému rastu a tvorbe pracovných miest ako aj sociálnemu a ekologickému rozvoju vo všetkých regiónoch EU podporujúc Lisabonskú a Gothenburgskú stratégiu Európskej rady ako komplementárne rozvojové stratégie.

Územná agenda EU nadväzuje na CEMAT dokument „Hlavné princípy udržateľného priestorového rozvoja na európskom kontinente“⁶⁾ a na „Perspektívu európskeho priestorového rozvoja“⁷⁾ a buduje na troch hlavných cieľoch definovaných v tomto dokumente – rozvoj vyváženého polycentrického systému miest a nového partnerstva medzi mestom a vidiekom, zabezpečenie rovnoprávnosti v prístupe k infraštruktúre a poznatkom, udržateľný rozvoj, dôsledný manažment a ochrana prírodného a kultúrneho dedičstva.

Aj prostredníctvom Územnej agendy by mal byť podporený polycentrický územný rozvoj EU zameraný na lepšie využitie disponibilných zdrojov európskych regiónov, pričom je dôležitým aspektom územná integrácia všetkých obývaných území a dosiahnutie kultúrne, sociálne, environmentálne a ekonomicky udržateľnej Európy. Osobitne sa pritom myslí na integráciu nových členských štátov, zabezpečenie lepších životných podmienok a kvality života s rovnocennými možnosťami

bez ohľadu na centralitu či periferalitu miesta, kde občania EU žijú. Územná agenda v tomto kontexte zavádza nový pojem tzv. „územnej solidarity“.

Dokument Územnej agendy EU sa opäť vracia ku kvalite „územnej súdržnosti“ chápanú ju ako permanentný kooperatívny proces zapájajúci rôznych aktérov a dotknuté subjekty územného rozvoja v rovine politickej, administratívno-správnej aj technickej. Politika súdržnosti EU, ktorej súčasťou a novou kvalitou je územná súdržnosť, musí byť schopná efektívnejšie ako doteraz reagovať na územné špecifiká a potreby, geografické danosti a možnosti jednotlivých regiónov a miest. Územná súdržnosť môže byť dosiahnutá iba prostredníctvom stáleho intenzívneho dialógu medzi všetkými subjektami územného rozvoja. Tento proces sa v dokumente označuje za „územné riadenie“ (territorial governance). Súkromný sektor, predovšetkým lokálne a regionálne podnikateľské subjekty, vedecká komunita, verejný sektor, mimovládne organizácie a rôzne sektory musia spolupôsobiť pri zabezpečení efektívnejšieho využitia investícií v európskych regiónoch a prispieť k riešeniu problémov klimatických zmien.

Ako zásadné výzvy pre územný rozvoj dokument Územnej agendy menuje regionálne špecifické dopady klimatických zmien, stúpajúce ceny energií a regionálne odlišné možnosti ich získavania, akcelerujúcu integráciu regiónov vrátane prihraničných území do globálnej ekonomickej súťaže, dopady rozšírenia EU na ekonomickú, sociálnu a územnú súdržnosť, integráciu východnej Európy a nových členských štátov, nadmerné využívanie kultúrnych a ekologických zdrojov a stratu biodiverzity, problémy rozširovania zastavaných území a demografického úpadku, starnutie obyvateľstva, migráciu a ich dôsledky na oblasť služieb, trh bytov a sídelnú štruktúru.

V kontexte týchto výziev sa javí dosiahnutie územnej súdržnosti v rámci EU ako predpoklad nielen pre dosiahnutie udržateľného ekonomického rastu a konkurencieschopnosti, ale aj implementáciu európskeho sociálneho modelu. V duchu aktualizovanej Lisabonskej stratégie je potrebné identifikovať a mobilizovať rôznerodé územné potenciály regiónov pre udržateľný ekonomický rast a tvorbu pracovných miest. Každý región a mesto musí byť zaangažované na úspore energií, decentralizovanom zásobovaní energiami, prevencii a prekonávaní dôsledkov klimatických zmien, okrem iného podporu sídiel bez emisií, rozvojom potenciálov pre využitie obnoviteľných zdrojov energie, minimalizáciou strát energií pri výstavbe a prevádzke stavebných objektov.

Dokument Územná agenda EU podčiarkuje územný vplyv sektorálnych politík EU a potrebu zohľadnenia lokálnych, regionálnych a národných špecifik potenciálov i motivácií aktérov územného rozvoja prostredníctvom implementácie prístupov na báze strategického integrovaného územného rozvoja. Na druhej strane je potrebné, aby lokálne a regionálne rozvojové stratégie reflektovali oveľa intenzívnejšie ich národné a európske kontexty. Osobitne je to dôležité v oblasti rozvoja vidieka, environmentálnej a dopravnej politiky ako aj európskej politiky súdržnosti.

Dôležitosť integrovanej politiky územnej súdržnosti a rozvoja miest sa odráža v skutočnosti, že stretnutie zodpovedných ministrov v Lipsku prijalo súčasne s dokumentom Územnej agendy aj Lipskú chartu udržateľných európskych miest, ktoré sú obsahovým zameraním a svojimi cieľmi komplementárne.

Potenciál miest a mestských regiónov vidí Územná agenda EU nielen vo využití vlastných silných stránok

5) Territorial Agenda of the European Union – towards a More Competitive and Sustainable Europe of Diverse Regions, agreed on the occasion of the Informal Ministerial Meeting on Urban Development and Territorial Cohesion, Leipzig 24/25 May 2007.

6) CEMAT Document – Guiding Principles for Sustainable Spatial Development of

the European Continent, Leitlinien für eine zukunftsfähige räumliche Entwicklung auf dem europäischen Kontinent, Fortschrittsbericht Nr. 2 Inoffizielle Übersetzung durch das Bundesamt für Bauwesen und Raumordnung, Bonn 1998.

7) European Spatial Development Perspective (ESDP), Europäisches Raumentwicklungs-

konzept (EUREK), I., Offizieller Entwurf, Vorläufige Übersetzung, Informelles Treffen der für die Raumordnung zuständigen Minister der EU, Noordwijk 1997, Glasgow 1999, Berlin 1999.

v kontexte celoeurópskej spolupráce podnikateľských subjektov, spoločenských a politických subjektov, ale aj v inovatívnom využití prepojenia do sietí v rámci polycentricky sa rozvíjajúcej štruktúry osídlenia Európy umožňujúcim využiť výhodné postavenie nadradených centier pre rozvoj malých a stredných miest či už v štrukturálne slabších alebo periférnych územiach.

Pozornosť, ktorá je venovaná problematike polycentrického rozvoja je pochopiteľná a diskusia k nej ďaleko presahuje rámce Územnej agendy EU. Dominantným trendom územného rozvoja v súčasnosti je totiž priestorové koncentrácia. V súčasných procesoch reštrukturalizácie priemyselnej spoločnosti na postindustriálnu vedomostne orientovanú spoločnosť sa postupne v malých a stredne veľkých mestách nahrádza priemysel službami a high-tech produkcia sa koncentruje vo veľkých mestách a mestských aglomeráciách. Ide o proces priestorovej koncentrácie, ktorý sa na regionálnej úrovni prejavuje síce aj rozšírením spádových území dennej dochádzky a rozšírením trhu pracovných síl a bytov, ale tiež prehĺbením rozdielov medzi lokalitami koncentrácie a periférnymi priestormi a to vo všetkých priestorových dimenziách.

Koncepcia polycentrického a harmonického rozvoja je odpoveďou na stále naliehavejšiu potrebu riešiť rozdiely konkurencieschopnosti medzi centrálnymi časťami EU a jej periférnymi časťami. Odvodzuje sa od konceptu vyváženej územnej konkurencieschopnosti alebo rovnosti. Koncepcia polycentrického rozvoja sa snaží o odpoveď na rastúcu kontradikciu medzi ekonomickou efektívnosťou, individuálnou slobodou výberu a nerovnakými územno-priestorovými podmienkami. Minimalizácia tejto kontradikcie je podmienená implementáciou optimálnej územnej organizácie podporujúcej komplementaritu, spoluprácu a optimálne využitie potenciálov pri zachovaní špecifik a špecifických limitov rozvoja. K optimalizácii územno-priestorovej organizácie EU patrí aj funkčno-priestorová organizácia priradujúca zodpovedajúce funkcie každému centru osídlenia od metropol, cez veľké mes-

tá, stredné a malé mestá až po vidiecke sídla. Tento proces optimalizácie však nie je možné realizovať v úrovni samotných sídiel, keďže tieto nie sú vybavené zodpovedajúcimi právomocami, majú často ťažkú ekonomickú situáciu, v ktorej boj o investorov prinášajúcich pracovné miesta ponecháva im len veľmi malý manévrovací priestor pre optimalizáciu ich ekonomického profilu.

Preto sa na rozdiel od Európskej perspektívy priestorového rozvoja venuje v Územnej agende EU osobitná pozornosť problémom vzájomných vzťahov mestských regiónov rôznych veľkostných typov a vidieckych území. Pre tieto územia sú potrebné spoločné regionálne a mikro-regionálne stratégie založené na interakciách verejného a súkromného sektora označované ako urbánno-rurálne partnerstvá. Zabezpečenie ich atraktivity pre investorov, atraktívnych služieb a infraštruktúry v podmienkach demografických zmien predpokladá spoluprácu založenú na nových politických dimenziách a nové formy riadenia územného rozvoja v európskych regiónoch.

V záujme posilnenia konkurencieschopnosti Územná agenda EU považuje za potrebné rozšírenie zón ekonomického rastu za hranice ich jadrových území využívajúc spoluprácu v rámci sietí a vhodných inovatívnych clusterov, v ktorých podnikateľská a vedecká komunita spolupracuje s územnou správou, a to aj cezhranične.

Mobilita a dostupnosť sú kľúčovými predpokladmi pre ekonomický rozvoj vo všetkých regiónoch, preto k prioritám Územnej agendy EU patrí zabezpečenie integrovaného a udržateľného rozvoja multimodálnych dopravných systémov vrátane odbúravania bariér v cezhraničnej cestnej a železničnej doprave. Osobitná pozornosť sa venuje tiež bezproblémovému a sociálne spravodlivému prístupu k informačným a komunikačným technológiám, vzdelaniu, zdravotnej starostlivosti a ostatným službám vo všetkých regiónoch, špeciálne v periférnych a vidieckych priestoroch.

Územná agenda EU reaguje aj na rastúci dopyt po energiách v kontraste

s limitovanými rezervami ich neobnoviteľných zdrojov, na rastúcu závislosť EU od importu energií, ako aj na problémy klimatických zmien. Zameriava preto pozornosť na preskúmanie a aktívne využitie možností decentralizovanej, bezpečnej a environmentálne únosnej produkcie obnoviteľnej energie, zvlášť v kontexte zhodnotenia potenciálov vidieckych regiónov.

Územná agenda EU odhaľuje tiež potenciál politiky územnej súdržnosti vo vzťahu k prevencii rizík súvisiacich s klimatickými zmenami podmienenými skleníkovým efektom a k ďalším environmentálnym rizikám. Zdôrazňuje pritom význam transeurópskych a cezhraničných stratégií v oblasti protipovodňovej ochrany, prevencie pred suchom, integrovaných stratégií pre pobrežné oblasti a horské oblasti, manažmentu technologických rizík. Nezastupiteľné hodnoty európskych ekologických štruktúr a kultúrneho a historického dedičstva, zvlášť hodnoty kultúrnej krajiny, architektúry a urbánneho prostredia by mali byť chápané ako významný rozvojový potenciál a predmet ochrany podporenej vytváraním sietí hodnotných prírodných území, transeurópskych štruktúr zelene s adekvátnymi koridorami a zónami prepájajúcimi chránené územia s ostatnými územiaми európskeho a národného významu. Okrem takto cenných území je treba osobitnú pozornosť venovať ekologicky či kultúrne zraniteľným územiaм sledujúc optimálne prepojenie ekonomického rozvoja a environmentálnej, sociálnej a kultúrnej udržateľnosti.

S cieľom zahrnúť priority Územnej agendy do politických diskusií a rozhodovania odporúča dokument podporiť jej implementáciu v rokoch 2007 až 2011 radom aktivít. Ide najmä o:

- ďalšie koncepčné práce Európskej komisie nadväzujúce na prijatý dokument Územnej agendy;
- požiadavku adresovanú Európskej komisii venovať pozornosť územnej dimenzii v budúcich správach o sociálnej a ekonomickej súdržnosti;
- požiadavku adresovanú Európskej komisii aktivovať mestá a regióny, aby do svojich rozvojových straté-

- gii zahrnuli celoeurópsky kontext, čo má byť realizované na princípoch subsidiarity;
- požiadavku adresovanú Výboru pre regionálny rozvoj Európskeho parlamentu, Výboru pre územnú kohéziu, Výboru regiónov a Európskemu ekonomickému a sociálnemu výboru podporovať a implementovať priority Územnej agendy podporujúcu významnejšiu roľu miest a regiónov v implementácii politík EU;
 - odporúčenie prehľbovať a pokračovať v dialógu medzi členskými štátmi EU a Európskou komisiou o problematike strategického územného rozvoja;
 - požiadavku adresovanú Európskej komisii a iným európskym inštitúciám iniciovať dialóg s členskými štátmi založený na princípe subsidiarity s cieľom vyjasniť, ako je možné hodnotiť efekty európskej legislatívy na udržateľný urbánny a územný rozvoj a plánovanie a ako je možné zlepšiť koordináciu politík EU a iniciatívy dotýkajúce sa politík územného rozvoja;
 - doporučenie, aby sa program ESPON 2013 v úzkej spolupráci s Európskou komisiou venoval hlbším analýzám efektov politík EU na územnú súdržnosť, odhaleniu kauzálitárnych súvislostí a vývoju operatívnych indikátorov pre pravidelné zhodnotenie územných aspektov;
 - požiadavku, aby spolupráca v Európe, vrátane susediacich krajín EU v kontexte programu EU pre európsku územnú spoluprácu (cieľ 3) bola novým na budúcnosť orientovaným nástrojom ponúkajúcim možnosti posilnenia európskych sietí miest a regiónov ako aj podporujúcim inovačne orientované európske rozvojové koridory;
 - požiadavku adresovanú Európskej komisii podporiť rozvoj interregionálnej cezhraničnej a transnárodnej spolupráce ako efektívneho nástroja podpory územnej súdržnosti;
 - záväzok signatárov v rámci svojej kompetencie integrovať politické priority Územnej agendy ako aj územné aspekty Strategických princípov do národných, regionálnych a lokálnych rozvojových politík;

- záväzok signatárov v rámci daností národných legislatív zapojiť dotknuté verejné a súkromné subjekty ako aj mimovládne organizácie do transparentných rozhodovacích procesov tvorby územne relevantných politík, formulovania priorít a implementačných aktivít;
- záväzok signatárov podporovať neformálne štruktúry pre spoluprácu medzi ministerstvami zahrnujúcu predsedajúce krajiny EU, Európsky parlament, Európsku komisiu a ďalšie európske inštitúcie vrátane adekvátneho sekretariátu, expertov a služieb;
- vytvorenie siete kontaktných bodov pre územnú súdržnosť, pracovnú skupinu pre územnú agendu tvorenú členskými štátmi a Európskou komisiou;
- schválenie časového plánu diskusií k najdôležitejším témam s relevanciou pre Územnú agendu.

Vyššie uvedené aktivity by mali zabezpečiť naplnenie dohodnutých cieľov Územnej agendy bez vytvárania nových formálnych štruktúr či nových legislatívnych krokov na európskej úrovni. V snahe o hlbšiu štruktúraciu diskusie boli pre rokovanie konferencie ministrov o územnom rozvoji a rozvoji miest v Lipsku okrem vlastného dokumentu Územnej agendy EU pripravené a následne aj prijaté ďalšie dva súvisiace dokumenty – Lipská charta o udržateľných európskych mestách a Závery nemeckého predsedníctva. Tieto by sa spolu s Územnou agendou mali stať východiskom pre politiku územného rozvoja nielen na celoeurópskej ale aj na nižších hierarchických úrovniach. Ich reflexia bude predpokladom zaistenia efektívnosti riadiacich intervencií prostredníctvom fondov EU a národných programov tak v polohe integratívnych ako aj sektorálnych politík.

„Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-20-025705“

Referencie:

- BAUDELLE, G. (2002) Un scénario polycentrique, in: Lepolycentrisme en Europe: une vision de l'aménagement du territoire européen, Baudelle and Castagnède (Ed.), DATAR/éditions de l'aube, Bibliothèque des territoires, p. 239–254.
- BBR, et al (2004) Integrated Tools for European Spatial Development, ESPON 3.1, Draft Final Report, September, www.espon.lu.
- BENGS, C., (2004) Introduction to a discussion on the third cohesion report: Policy-relevant research and research-relevant policy, in: European Journal of Spatial Development, <http://www.nordregio.se/EJSD/> ISSN 1650-9544.
- BRUNET, R. (1989) Les Villes Européennes, Rapport pour la DATAR, Délégation à l'Aménagement du Territoire et à l'Action Régionale, under the supervision of Roger Brunet, with the collaboration of Jean-Claude Boyer et al., Paris Groupeement d'Intérêt Public, RECLUS, La Documentation Française.
- CEC – Commission of the European Communities (1999) European Spatial Development Perspective (ESDP) – Towards Balanced and Sustainable Development of the Territory of the EU, Luxembourg: Office for official publications of the European Communities.
- CEC (2001) Second report on economic and social cohesion, Unity, solidarity, diversity for Europe, its people and its territory, adopted by the European Commission on 31 January 2001, Brussels.
- CEC (2004) A new partnership for cohesion, convergence competitiveness cooperation, Third report on economic and social cohesion, February.
- CEC and CSD, Committee on Spatial Development (1994), General contents of the European Spatial Development Perspective, E.S.D.P. Working Group, 31st of May.
- CPMR – Conference of Peripheral Maritime Regions of Europe (2002), Study on the construction of a polycentric and balanced development model for the European territory, study co-financed by Italy, Spain,

- Portugal, France, United Kingdom, Norway and CPMR, Peripheries forward studies unit.
- DER STANDARD (2004) 11/12 March 2004, Vienna.
- EU (2004) Official Journal of the European Union, in: <http://europa.eu.int/eur-lex/lex/JOH.html>.
do?uri=OJ:C:2004:310:SOM:EN:HTML.
- European Community (1997), consolidated version of the treaty establishing the European Community (Treaty of Amsterdam).
- FALUDI, A., WATERHOUT, B. (2002) The Making of the European Spatial Development Perspective; No Masterplan, The RTP Library Series N° 02, London: Routledge.
- GIFFINGER, R. (Ed.): Coompetition and Cooperation of the Cities, ARL/Road 2005.
- HALL, P. (2002) Christaller for a Global Age: Redrawing the Urban Hierarchy, published in: Stadt und Region: Dynamik von Lebenswelten, Deutsche Gesellschaft für Geographie, Leipzig, p. 110–128.
- HEEG, S., KLAGGE, B., OSSENBRÜGGE, J. (2003), Metropolitan co-operation in Europe: Theoretical issues and perspectives for urban networking, in: European Planning Studies, Vol. 11, N° 2., p. 139–153.
- IRS, et al (2003) Pre-Accession-Aid Impact Analysis, ESPON 2.2.2, Second Interim Report, September, www.espon.lu.
- KRÄTKE, ST. (2000) Stärkung und Weiterentwicklung des polyzentralen Städtesystems in Europa, in: Informationen zur Raumentwicklung, Heft 3/4.
- Informal meeting of ministers responsible for spatial planning of the member states of the European Union (1997) European Spatial Development Perspective, first official draft, Noordwijk, June.
- Informal meeting of ministers responsible for spatial planning of the member states of the European Union (1998) European Spatial Development Perspective, completely revised draft, Noordwijk, June.
- KRÄTKE, ST. (2001) Strengthening the Polycentric Urban System in Europe: Conclusions from the ESDP, in: European Planning Studies, Vol. 9, N° 1.
- MEHLBYE, P. (2000), Global Integration Zones – Neighbouring Metropolitan Regions in Metropolitan Clusters, in: Informationen zur Raumentwicklung, Heft 11/12.
- NORDREGIO, et al. (2003) The role, specific situation and potentials of urban areas as nodes in a polycentric development, ESPON 1.1.1., 3rd Interim Report, August, Stockholm, www.espon.lu.
- NORDREGIO, et al. (2003b) The role, specific situation and potentials of urban areas as nodes in a polycentric development, ESPON 1.1.1., 2nd Interim Report, March, Stockholm, www.espon.lu.
- SCHINDEGGER, F. (2003) In der Mitte Europas und doch am Rande – Herausforderungen für europäische Raumentwicklungs- und Regionalpolitik in den Alpen, in: Berichte zur deutschen Landeskunde, Bd. 77.
- SCHINDEGGER, F. (2003a) Europäische Raumentwicklung – die neue Herausforderung, in: Raumordnung im Umbruch – Herausforderungen, Konflikte, Veränderungen; Festschrift für Eduard Kunze, ÖROK Schriftenreihe, Sonderreihe Raum & Region, Heft 1, Wien.
- SCHINDEGGER, F.–TATZBERGER, G. (2002), Polyzentrismus ein europäisches Leitbild für die räumliche Entwicklung, ÖIR Forschungsberichte, Wien.
- SCHÖN, P. (2003) The territorial main structure of Europe, A draft guidance paper prepared by ESPON 3.1 for the first lead partner meeting in Brussels, February, Brussels.
- SPESP (2000) Study programme on European spatial planning, final report, p. 93–98. www.nordregio.se.
- TATZBERGER, G. (2003) The concept of territorial cohesion in Europe – its genesis and interpretations and link to polycentric development, Paper presented at the 2003 Third Joint Congress of the AESOP/ACSP, Leuven/Belgium, 9–12 July.
- TATZBERGER, G. (2004) Polycentric development – really an appealing concept with political relevance? Paper presented at the AESOP Conference, Grenoble, France, June 30–July 3 2004, Track 2 Transnational Spatial Planning.
- WATERHOUT, B. (2002) Polycentric Development – What is Behind it?, in: Faludi, A. (Ed.) European Spatial Planning, Cambridge Mass.: Lincoln Institute of Land Policy, p. 39–58.
- ZONNEVELD, W. (2000) Discursive aspects of strategic planning: A deconstruction of the ‘Balanced Competitiveness’ concept in European Spatial Planning, in Salet, W.; Faludi, A. (Eds.) The revival of strategic spatial planning, pp. 267–280. Amsterdam: Royal Netherlands Academy of Arts and Sciences.

*prof. Ing. arch. Maroš Finka, Ph.D.
Ing. Lubomír Jamečný
Fakulta architektúry STU Bratislava*

ENGLISH ABSTRACT

Current Fundamentals of the European Policy of Spatial Development and the Territorial Agenda of the EU, by Maroš Finka & Lubomír Jamečný

Officially presented as an action-oriented political framework for a prospective cooperation and development, *Territorial Agenda of the European Union: Towards a more Competitive and Sustainable Europe of Diverse Regions* is meant to support the sustainable economic growth and the social and environmental development throughout the EU, following the Lisbon and Gothenburg strategies. Successor to the *European Spatial Development Perspective* at every level of the management of spatial development, this document has to be reflected as a precondition for the efficiency of interventions through EU funds and national programmes, in both integrative and sectoral policies.